

КУЗГИ САВРИНЖОН (*COLCHICUM AUTUMNALE L*) ЎСИМЛИГИ ВА УНИНГ ДОРИВОРЛИК ХУСУСУЙАТЛАРИ

Ибрагимова Шаҳруза Шухрат қизи

Жиззах давлат педагогика университети магистранти

АННОТАТСИЯ

Ҳозирги кунда фармацевтика саноатида доривор ўсимликларга бўлган талаб кундан-кунга ошиб бормоқда. Ўзбекистонда, маҳаллий фармацевтика ишлаб чиқариш саноатининг эҳтиёжларини таъминлаш учун доривор ўсимликлар хом-ашё базасини яратишга қаратилган Вазирлар маҳкамасининг бир қанча қарорлари ҳам бор. Мақолада Савринждошлар оиласининг доривор ўсимлиги Кузги Сарвинжон ўсимлиги ва унинг дориворлиги ҳақида маълумотлар келтирилган.

Калит сўзлар: *Colchicum autumnale L*, Melanthiaceae, колхамин, колхицин, полхециеен, гликоалкалоидлар, флавор антигенин, фитостеринлар.

ABSTRACT

Nowadays, the demand for medicinal plants in the pharmaceutical industry is increasing day by day. In Uzbekistan, there are several decisions of the Cabinet of Ministers aimed at creating a raw material base of medicinal plants to meet the needs of the local pharmaceutical industry. The article provides information about the Kuzgi Sarvinjon plant and its medicinal properties.

Keywords: *Solchicum autumnale L*, Melanthiaceae, colchamine, colchicine, polhecyene, glycoalkaloidlar, flavone antigenin, phytosterollar.

Доривор ва озиқ-овқат маҳсулотларининг озуқавий ёки фойдали қиймати, янги турдаги маҳсулотларни ишлаб чиқиш, кенг ассортиментдаги доривор

ва хушбўй-зираворли ўсимликлар хом-ашёсининг хилма-хиллигини кўпайтириш билан боғлиқдир. Ўз навбатида, доривор ўсимликлар хом-ашёсига бўлган эҳтиёжларни маҳаллий флорада мавжуд бўлган ёки ўзга худудлар флорасига тегишли интродуцент ўсимликларни республикамизнинг тупроқ ва иқлим шароитида плантация ҳолида етиштириш ҳисобига қондириш ва экспортбоп доривор ўсимликлар танлаш бугунги куннинг долзарб муаммоларидан бири ҳисобланади.

Ўзбекистонда, маҳаллий фармацевтика ишлаб чиқариш саноатининг эҳтиёжларини таъминлаш учун доривор ўсимликлар хом-ашё базасини яратишга қаратилган кўйидаги: Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2009 йил 22-январдаги 02/1-195 сонли “Доривор хом-ашё етиштиришни кўпайтириш ва аҳолини таъминлаш тўғрисида” ги; 2013 йил 5 августдаги “Доривор ўсимликшунослик ва янги дори воситаларини ишлаб чиқариш корхоналарини ташкиллаштириш учун доривор ўсимликларни саноат миқёсида плантацияларини яратиш тўғрисида” ги; 2015 йил 20 январдаги №5-сонли “2015-2017 йилларда ўрмон хўжаликлари тизимини ривожлантириш, доривор ва озуқабоп ўсимликлар хом-ашёсини етиштириш, тайёрлаш ва қайта ишлашни янада кенгайтириш чора тадбирлари тўғрисида” ги каби қарорлари қабул қилинди.

Савриндошлар-Melanthiaceae оиласига 47 туркумга мансуб, 400 тага яқин туркиради. Уларга илдизпояли ва пиёзчали кўп йиллик ўтлар кирди. Ер юзида анча кенг тарқалган. Савринжоннинг тарқалган табиий ареали – Краснодар ўлкасининг жануби-ғарбий туманлари, Кавказ, Ҳиндистон, Африканинг шимолий қисми бўлиб, шу билан бирга у Европа ва Ўрта Ер денгизининг деярли барча худудларида ўсади. *Colchicum autumnale* L. ўсимлиги Ғарбий Европанинг зах ерларида, буталарнинг орасида, сийрак ўрмонларда, Пурут ва Гисс дарёларнинг соҳилларида тарқалган. Греция, Англия, Германия давлатларида доривор ўсимлик сифатида ўстирилади. Гуллари актиноморф, икки жинсли, гулкўрғон бўлаклари эркин жойлашган ёки қисман туташиб найча

ҳосил қилади. Чангчиси одатда 6 тадан, уруғчиси 3 та мевачабаргдан ташкил топган. Меваси кўп 50 баргакли кўсакча. **Colchicum autumnale**, одатда кузги заъфарон, ўтлоқ заъфарони,[2] ёки яланғоч хоним сифатида танилган, ҳақиқий заъфаронга ўхшаб кетадиган заҳарли кузда гуллайдиган ўсимлик. Лекин ҳақиқий заъфарондан фарқли ўлароқ бу ўсимлик *Colchicaceae* ўсимлик оиласига киради. “Яланғоч хонимлар” номи барглардан аввал гуллар пайда бўлгани сабабли берилган[3]. “Ўтлоқ заъфарони”, “кузги заъфарон” уммумий номларига қарамай, бу ўсимлик заъфаронга алоқадор эмас.

Colchicum autumnale гули

Уруғли кўсаклари

Савриндошлар кўп йиллик ўтсимон ўсимлик. Пояси яланғоч, тик турувчи, паст бўйли; узунасига 10 см дан 50 см гача боради. Илдизи –чўзинчоқ шаклдаги тугунакли пиёзбоши, узунасига 3-5 см га етиши мумкин, пиёзбошиси узунасига тўқ-жигаранг тангачалар (кипик) билан қопланган.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати: (REFERENCES)

1. Linnaeus, Carl von. 1753. Species Plantarum 1: 341, *Colchicum autumnale*
2. ↑ A R Clapham, T G Tutin and E F Warburg, *Flora of the British Isles*, second edition, 1962, p 982
3. ↑ Gajic. 1977. Glasnik prirodnaučkog museja u Beogradu, Serija B, Bioloake nauke Nauke 32: 8. *Colchicum autumnale*
4. ↑ „RHS Plantfinder - Colchicum autumnale 'Nancy Lindsay'“. Qaraldi: 12-yanvar 2018-yil.